

RAADSVOORSTEL

Rv. nr.:

B&W-besluit d.d.:

B&W-besluit nr.:

Naam programma +onderdeel:

Omgevingskwaliteit

Onderwerp:

Duurzaamheidsagenda 2015

Aanleiding: De looptijd van de vorige Duurzaamheidsagenda (2011-2014) is verstreken. Gezien de ambitie in het Beleidsakkoord om van Leiden een duurzame stad te maken, is er behoefte aan een nieuwe Duurzaamheidsagenda.

Doel: Op korte termijn, in 2015, acties uitvoeren die een positieve bijdrage leveren aan een duurzame stad.

Kader: Het Beleidsakkoord 2014-2018 "Samenwerken en innoveren" bevat een hoofdstuk "Duurzame stad". Hierin wordt de ambitie uitgesproken om als stad van kennis en innovatie voorop te lopen op het gebied van duurzaamheid. Duurzaamheid wordt hierbij ook als een economische kans gezien.

In het Beleidsakkoord is een bedrag van € 7 miljoen uit de resterende NUON-middelen opgenomen voor duurzaamheid.

De raad heeft op 10 oktober 2013 (RV 13.0093 inzake duurzaamheidsfonds 'Investeren in thuis') € 40.000 geormerkt voor een onderzoek naar de geschiktheid van gemeentelijke daken voor zonnepanelen. Tevens werd een bedrag van €100.000 geormerkt voor de uitvoering hiervan, dus voor plaatsing van zonnepanelen.

Overwegingen:

Er is voor gekozen om in het duurzaamheidsbeleid twee sporen te bewandelen, één voor de korte termijn en één voor de lange termijn. Voor de korte termijn is deze - beknopte - Duurzaamheidsagenda 2015 opgesteld. Deze agenda beperkt zich tot activiteiten die al in uitvoering zijn dan wel in 2015 van start kunnen gaan, en de daaraan verbonden prestaties. Parallel hieraan zal via een interactief proces een Ambitiedocument voor de lange termijn worden opgesteld en een daarop gebaseerde Duurzaamheidsagenda 2016-2020. Op de Duurzaamheidsagenda 2015 wordt geen inspraak verleend, omdat deze agenda zich sterk op uitvoering richt en we hiermee zo snel mogelijk willen starten. Er zal wél inspraak worden verleend op het Ambitiedocument, dat het kaderstellende duurzaamheidsbeleid zal bevatten.

In het beleidsakkoord staat de passage: "Er komt een aanjaagteam binnen de gemeente dat helpt bij het stichten van samenwerking met bestaande en nieuwe initiatieven van bedrijven, organisaties en andere overheden". Om deze aanjaagfunctie te kunnen vervullen, is tijdelijke uitbreiding van de formatie nodig. Deze uitbreiding bestaat uit een programmamanager duurzaamheid (36 uur per week) en een specialist op het gebied van energie (32 uur per week) voor de periode van 1 juli 2015 tot 1 juli 2018. Aan de raad wordt voorgesteld om uit de Nuon-

middelen die zijn geormerkt voor duurzaamheidsfondsen, deze tijdelijke uitbreiding voor het aanjaagteam te financieren. Hiervoor is een bedrag nodig van in totaal € 520.000. Het inrichten van een Programma Duurzaamheid, geleid door een programmamanager, is een randvoorwaarde om een integrale formulering van het duurzaamheidsbeleid te bereiken en de verdere stappen op de weg naar een duurzame stad te zetten. Het Programma Duurzaamheid wordt voor drie jaren ingericht, waarna aan de hand van een evaluatie een besluit wordt voorgelegd tot voortzetting of beëindiging. Gedurende dezelfde periode is extra deskundigheid nodig op het taakveld energie, gezien de zwaarwegende positie van het energiedossier, zowel wat betreft energieverbruik als –opwekking, in het geheel van de duurzaamheidsambities. Deze inzet is conform de aanbevelingen van de Leidse Milieuraad.

Financiën:

Voorgesteld wordt om:

1. Uit het in het Beleidsakkoord 2014-2018 “Samenwerken en innoveren” opgenomen budget van € 7 miljoen voor reserve duurzaamheidsfondsen als aanvullend op de al door de raad beschikbare middelen een bedrag van € 650.000 aan te wenden voor de volgende activiteiten uit de Duurzaamheidsagenda 2015:
 - a. € 30.000 voor Energiescans in de horeca;
 - b. € 90.000 voor een gebiedsgerichte aanpak om de Zeeheldenbuurt energieneutraal te maken;
 - c. € 10.000 voor verduurzaming van de straatverlichting in de Zeeheldenbuurt;
 - d. € 35.000 voor verduurzaming van schoolgebouwen;
 - e. € 30.000 voor een campagne ‘Vergroen de stad’;
 - f. € 455.000 voor ondergrondse perscontainers kunststoffen;
2. Uit het in het beleidsakkoord 2014-2018, “Samenwerken en innoveren” opgenomen budget van € 7 miljoen voor reserve duurzaamheidsfondsen een bedrag van € 520.000 aan te wenden voor aanjaagteam duurzaamheid voor de periode van 1 juli 2015 tot 1 juli 2018;
3. Uit het in het beleidsakkoord 2014-2018, “Samenwerken en innoveren” opgenomen budget van € 7 miljoen voor reserve duurzaamheidsfondsen een bedrag van € 18.000 aan te wenden voor het participatietraject van het Ambitiedocument duurzaamheid en de Duurzaamheidsagenda 2016-2020;
4. De begrotingswijziging voor het jaar 2015 vast te stellen zoals hieronder weergegeven, waarin zijn verwerkt het bedrag van € 650.000 voor activiteiten uit de Duurzaamheidsagenda 2015 en het bedrag van € 87.000 voor het aantrekken van een aanjaagteam duurzaamheid per 1 juli 2015;
5. De wijziging van het meerjarenbeeld vast te stellen, zoals hieronder weergegeven, waarin zijn verwerkt de kosten van een aanjaagteam duurzaamheid van 1 januari 2016 tot 1 juli 2018;

Programma	2015		2016	2017	2018
	Bedragen in € (+ = nadeel, -/-)	Lasten			
1 - Bestuur en Dienstverlening	-	-	-	-	-
2 - Veiligheid	-	-	-	-	-
3 - Economie en Toerisme	-	-	-	-	-
4 - Bereikbaarheid	-	-	-	-	-
5 - Omgevingskwaliteit	755.000	-	173.000	173.000	87.000
6 - Stedelijke Ontwikkeling	-	-	-	-	-
7 - Jeugd en Onderwijs	-	-	-	-	-
8 - Sport, Cultuur en Recreatie	-	-	-	-	-
9 - Welzijn en Zorg	-	-	-	-	-
10- Werk en Inkomen	-	-	-	-	-
Algemene Dekkingsmiddelen	-	-	-	-	-
Saldo van baten en lasten	755.000	-	173.000	173.000	87.000
Mutatatie reserves	-	-755.000	-173.000	-173.000	-87.000
Resultaat	0	0	0	0	0
	neutraal		neutraal	neutraal	neutraal

Voor het overige vindt de uitvoering van de Duurzaamheidsagenda 2015 plaats binnen bestaande budgetten.

Evaluatie: Evaluatie vindt plaats in het eerste halfjaar van 2016.

Bijgevoegde informatie: Duurzaamheidsagenda 2015

RAADSBESLUIT

De raad van de gemeente Leiden:

Gezien het voorstel van burgemeester en wethouders (rv.nr. van 2015), mede gezien het advies van de commissie.

BESLUIT

1. De Duurzaamheidsagenda 2015 vast te stellen, waarin de gemeentelijke duurzaamheidsactiviteiten voor het jaar 2015 zijn opgenomen voor de thema's energiebesparing, productie van groene energie, duurzaam ondernemen, duurzame mobiliteit, slim omgaan met afvalstromen, bevorderen van biodiversiteit en klimaatadaptatie;
2. Uit het in het beleidsakkoord 2014-2018, "Samenwerken en innoveren" opgenomen budget van € 7 miljoen voor de reserve duurzaamheidsfondsen als aanvullend op de al door de raad beschikbare middelen een bedrag van € 650.000 aan te wenden voor de volgende uitgaven:
 - a) € 30.000 voor energiescans in de horeca;
 - b) € 90.000 voor een gebiedsgerichte aanpak om de Zeeheldenbuurt energieneutraal te maken;
 - c) € 10.000 voor verduurzaming van de straatverlichting in de Zeeheldenbuurt;
 - d) € 35.000 voor verduurzaming van schoolgebouwen;
 - e) € 30.000 voor een campagne 'Vergroen de stad';
 - f) € 455.000 ondergrondse perscontainers kunststoffen;
3. Aan het college op te dragen een Ambitiedocument voor het duurzaamheidsbeleid voor de lange termijn op te stellen en aan de raad ter vaststelling aan te bieden;
4. Uit het in het beleidsakkoord 2014-2018, "Samenwerken en innoveren" opgenomen budget van € 7 miljoen voor reserve duurzaamheidsfondsen een bedrag van € 18.000 aan te wenden voor het participatietraject van het Ambitiedocument duurzaamheid en de Duurzaamheidsagenda 2016-2020;
5. Aan het college te verzoeken een Programma duurzaamheid in te richten, ten minste voor de duur van drie jaren, met het oog op het opstellen van het Ambitiedocument en het realiseren van de hierin opgenomen ambities;
6. Uit het in het beleidsakkoord 2014-2018, "Samenwerken en innoveren" opgenomen budget van € 7 miljoen voor duurzaamheidsfondsen een bedrag van € 520.000 aan te wenden voor het aantrekken van een aanjaagteam duurzaamheid in de periode van 1 juli 2015 tot 1 juli 2018;

7. De wijziging van de begroting voor het jaar 2015 en het meerjarenbeeld vast te stellen zoals hieronder weergegeven.

Programma	2015		2016	2017	2018
	Bedragen in € (+ = nadeel, -/-)	Lasten			
1 - Bestuur en Dienstverlening	-	-	-	-	-
2 - Veiligheid	-	-	-	-	-
3 - Economie en Toerisme	-	-	-	-	-
4 - Bereikbaarheid	-	-	-	-	-
5 - Omgevingskwaliteit	755.000	-	173.000	173.000	87.000
6 - Stedelijke Ontwikkeling	-	-	-	-	-
7 - Jeugd en Onderwijs	-	-	-	-	-
8 - Sport, Cultuur en Recreatie	-	-	-	-	-
9 - Welzijn en Zorg	-	-	-	-	-
10- Werk en Inkomen	-	-	-	-	-
Algemene Dekkingsmiddelen	-	-	-	-	-
Saldo van baten en lasten	755.000	-	173.000	173.000	87.000
Mutatie reserves	-	-755.000	-173.000	-173.000	-87.000
Resultaat	0		0	0	0
	neutraal		neutraal	neutraal	neutraal

Gedaan in de openbare raadsvergadering van,

de Griffier,

de Voorzitter,

TECHNISCHE INFORMATIE

Opsteller: Max Blondeau en Frank Plate
 Organisatieonderdeel: Ruimte- en milieubeleid
 Telefoon: 5207 resp. 5836
 E-mail: m.blondeau@leiden.nl resp. f.plate@leiden.nl

Portefeuillehouder:
 Onderwijs, Sport en Duurzaamheid

B en W-nummer 15.0170; besluit d.d. 17-2-2015

Onderwerp	Duurzaamheidsagenda 2015
------------------	--------------------------

Besluiten:

1. De raad voor te stellen:
 - a. De Duurzaamheidsagenda 2015 vast te stellen, waarin de gemeentelijke duurzaamheidsactiviteiten voor het jaar 2015 zijn opgenomen voor de thema's energiebesparing, productie van groene energie, duurzaam ondernemen, duurzame mobiliteit, slim omgaan met afvalstromen, bevorderen van biodiversiteit en klimaatadaptatie;
 - b. Uit het in het beleidsakkoord 2014-2018, "Samenwerken en innoveren" opgenomen budget van € 7 miljoen voor de reserve duurzaamheidsfondsen als aanvullend op de al door de raad beschikbare middelen een bedrag van € 650.000 aan te wenden voor de volgende activiteiten uit de Duurzaamheidsagenda 2015:
 - I. € 30.000 voor energiescans in de horeca;
 - II. € 90.000 voor een gebiedsgerichte aanpak om de Zeeheldenbuurt energieneutraal te maken;
 - III. € 10.000 voor verduurzaming van de straatverlichting in de Zeeheldenbuurt;
 - IV. € 35.000 voor verduurzaming van schoolgebouwen;
 - V. € 30.000 voor een campagne 'Vergroen de stad'
 - VI. € 455.000 ondergrondse perscontainers kunststoffen;
 - c. Aan het college op te dragen een Ambitiedocument voor het duurzaamheidsbeleid voor de lange termijn op te stellen en aan de raad ter vaststelling aan te bieden;
 - d. Uit het in het beleidsakkoord 2014-2018, "Samenwerken en innoveren" opgenomen budget van € 7 miljoen voor reserve duurzaamheidsfondsen een bedrag van € 18.000 aan te wenden voor het participatietraject van het Ambitiedocument duurzaamheid en de Duurzaamheidsagenda 2016-2020;
 - e. Aan het college te verzoeken een Programma duurzaamheid in te richten, ten minste voor de duur van drie jaren, met het oog op het opstellen van het Ambitiedocument en het realiseren van de hierin opgenomen ambities;
 - f. Uit het in het beleidsakkoord 2014-2018, "Samenwerken en innoveren" opgenomen budget van € 7 miljoen voor duurzaamheidsfondsen een bedrag van € 520.000 aan te wenden voor het aantrekken van een aanjaagteam duurzaamheid in de periode van 1 juli 2015 tot 1 juli 2018;
 - g. De wijziging van de begroting voor het jaar 2015 en het meerjarenbeeld vast te stellen zoals hieronder weergegeven;

Programma	2015		2016	2017	2018
	Bedragen in € (+ = nadeel, -)	Lasten			
1 - Bestuur en Dienstverlening	-	-	-	-	-
2 - Veiligheid	-	-	-	-	-
3 - Economie en Toerisme	-	-	-	-	-
4 - Bereikbaarheid	-	-	-	-	-
5 - Omgevingskwaliteit	755.000	-	173.000	173.000	87.000
6 - Stedelijke Ontwikkeling	-	-	-	-	-
7 - Jeugd en Onderwijs	-	-	-	-	-
8 - Sport, Cultuur en Recreatie	-	-	-	-	-
9 - Welzijn en Zorg	-	-	-	-	-
10- Werk en Inkomen	-	-	-	-	-
Algemene Dekkingsmiddelen	-	-	-	-	-
Saldo van baten en lasten	755.000	-	173.000	173.000	87.000
Mutatie reserves	-	-755.000	-173.000	-173.000	-87.000
Resultaat	0	0	0	0	0
	neutraal	neutraal	neutraal	neutraal	neutraal

2. Er mee in te stemmen dat uit het Duurzaamheidsfonds 'Investeren in thuis':
 - a. € 25.000 beschikbaar komt voor verduurzaming van schoolgebouwen, ten laste van het bedrag van € 40.000 dat bij raadsbesluit van 10 oktober 2013 (RV 13.0093) was geoormerkt voor onderzoek naar de geschiktheid van gemeentelijke daken voor zonnepanelen;
 - b. € 50.000 beschikbaar komt voor het initiatief 'Zeeheldenbuurt', ten laste van het bedrag van € 100.000 dat bij raadsbesluit van 10 oktober 2013 (RV 13.0093) was geoormerkt voor het plaatsen van zonnepanelen op gemeentelijke daken.
-

Persamenvatting:

Het college stelt aan de gemeenteraad voor om de Duurzaamheidsagenda 2015 vast te stellen. De Duurzaamheidsagenda 2015 bevat een aantal concrete acties die in het jaar 2015 een bijdrage zullen leveren aan het streven naar een duurzame stad. Tegelijkertijd zal de gemeente in samenwerking met stadspartners een langetermijnvisie op duurzaamheid ontwikkelen.

Duurzaamheidsagenda 2015

gemeente Leiden

Inhoud

Voorwoord	3
1. Inleiding	4
2. Het belang van duurzaamheid	5
3. Acties voor 2015, geordend naar thema	7
<i>A Energiebesparing</i>	7
<i>B Productie van groene energie</i>	11
<i>C Duurzaam ondernemen</i>	13
<i>D Duurzame mobiliteit</i>	15
<i>E Slim omgaan met afvalstromen</i>	17
<i>F Bevorderen van biodiversiteit</i>	19
<i>G Klimaatadaptatie</i>	21
<i>H Duurzaamheid algemeen</i>	24
4. Het vervolg	26

Voorwoord

Duurzaamheid spreekt steeds meer mensen aan. Als inspiratiebron voor wonen, ondernemen en ontwerpen, leidraad voor praktisch handelen en tot een nieuwe manier van omgaan met grondstoffen, afval en energie. En ook als manier van omgaan met de directe leefomgeving.

Voor Leiden, met haar veelzijdige bevolking, creatieve bedrijvigheid en gerenommeerde kennisinstellingen biedt duurzaamheid een vat vol kansen. Kansen die veel inwoners, bedrijven en instellingen al hebben ontdekt en die ze hebben aangegrepen en vertaald in ideeën, initiatieven en activiteiten.

De gemeente Leiden neemt ook hier haar rol. Beter gezegd: haar rollen, want de veelvormigheid van duurzaamheid brengt wisselende posities met zich mee. Welke rollen wij in de komende jaren gaan spelen, waar en met wie, gaan wij de komende maanden bepalen. Dat doen wij samen met de stad.

Eind 2015 zullen deze ambities door de gemeenteraad worden vastgesteld. Intussen gaan en blijven we aan de slag! In dit beknopte document staan de acties die in dit jaar een bijdrage gaan leveren aan wat ons voor ogen staat: Leiden duurzame stad.

Frank de Wit
wethouder Onderwijs, Sport en Duurzaamheid

1. Inleiding

Waarom een nieuwe Duurzaamheidsagenda?

In het Beleidsakkoord 2014-2018 *Samenwerken en innoveren* wordt de ambitie uitgesproken om van Leiden een duurzame stad te maken. Sterker nog: het akkoord stelt dat Leiden, als stad van kennis en innovatie, 'voorop moet lopen' op het gebied van duurzaamheid. Het Beleidsakkoord verbindt duurzaamheid nadrukkelijk met zijn eigen kernthema's: samenwerken met partners in de stad en gebruik maken van de in de stad aanwezige kennis en vernieuwingskracht.

Dat vraagt om een nieuwe oriëntatie op de vraag wat duurzaamheid voor een stad als Leiden betekent en welke opgaven aan de ambitie uit het Beleidsakkoord zijn verbonden. De verbinding van duurzaamheid aan de begrippen 'samenwerken' en 'innoveren' vraagt om een vervolgstap op de Duurzaamheidsagenda 2011-2014, waarin al een relatie werd gelegd tussen de begrippen 'duurzaamheid' en 'kwaliteit'.

Die Duurzaamheidsagenda voor de afgelopen jaren was opgesteld door de Milieudienst (thans: Omgevingsdienst) West-Holland voor de deelnemende gemeenten, waaronder Leiden. Dit document, in feite een opvolger van het eerdere *Milieubeleidsplan* van de Milieudienst, was dan ook een regionale agenda met – per gemeente – lokale accenten.

Duurzaamheid houdt niet op bij de gemeentegrenzen. Maar om de gemeentelijke ambities op het terrein van duurzaamheid meer aansprekend voor het voetlicht te brengen zien wij nu als een betere keus om uit te gaan van de lokale situatie en pas in tweede instantie te onderzoeken welke ambities ook (of beter) regionaal of bovenregionaal kunnen worden verwezenlijkt. De invalshoek van de nieuwe Duurzaamheidsagenda zal dus anders zijn dan die van de vorige.

Splitsing in twee trajecten

In de Duurzaamheidsagenda voor de komende jaren zal, zoals gezegd, duurzaamheid worden verbonden met de kernthema's uit het Beleidsakkoord: innovatie en samenwerking. Gezien deze thema's en gelet op het belang van het onderwerp ligt het voor de hand om deze agenda 'samen met de stad' te ontwikkelen, zodat de daarin vastgelegde ambities en acties kunnen rekenen op een breed draagvlak in de stedelijke samenleving. Duurzaamheid is per definitie op de lange termijn gericht en vraagt dus ook om een langetermijnvisie. Met een langetermijnvisie kunnen onderbouwde beleidskeuzes worden gemaakt en prioriteiten worden gesteld. Er wordt daarom via een interactief proces een *Ambitiedocument* voor de lange termijn opgesteld dat na inspraak aan de raad wordt voorgelegd. Dit Ambitiedocument zal de basis vormen voor een *Duurzaamheidsagenda 2016-2020*.

Duurzaamheid is vooral ook een kwestie van *doen*. Wij willen nu al diverse acties voor het voetlicht brengen die voortkomen uit onze duurzaamheidsambities. Deze Duurzaamheidsagenda voor 2015 bevat acties voor de korte termijn die onafhankelijk van toekomstige ontwikkelingen zullen bijdragen aan duurzaamheid ("no regret"-maatregelen), acties die urgent zijn, bijvoorbeeld omdat zich nu kansen voordoen, acties die al eerder gestart zijn en acties die nu een beroep willen doen op de middelen die in het Beleidsakkoord voor duurzaamheid zijn bestemd.

Samengevat: in het traject van de Duurzaamheidsagenda is een splitsing aangebracht. Voor de korte termijn is deze - beknopte - *Duurzaamheidsagenda 2015* opgesteld. Hij beperkt zich tot de hiervoor genoemde activiteiten die al in gang zijn gezet dan wel in 2015 van start kunnen gaan en de daaraan verbonden prestaties.

Parallel hieraan wordt via een interactief proces een *Ambitiedocument* voor de lange termijn opgesteld en een daarop gebaseerde *Duurzaamheidsagenda 2016-2020*. Hierop wordt in hoofdstuk 4 kort ingegaan.

2. Het belang van duurzaamheid

Wat betekent duurzaamheid voor Leiden?

“We willen Leiden als duurzame stad. Dat wil zeggen dat we de leefbaarheid en de beleefbaarheid van de stad willen behouden en duurzaam willen verbeteren, zodat de stad nu en in de toekomst nog aantrekkelijker wordt om in te wonen, te werken en te recreëren.” Deze zinnen komen uit het voorwoord van de *Duurzaamheidsagenda 2011-2014* en zij hebben nog niets aan actualiteit ingeboet. Het zodanig behouden en verbeteren van de stad dat deze voor toekomstige generaties tenminste even aantrekkelijk is als woon-, werk- en verblijfsgebied als voor de huidige is nog steeds de centrale opgave van het beleid.

Zoals gezegd wordt in het Beleidsakkoord dit streven gekoppeld aan de kernthema's uit het Beleidsakkoord: samenwerking en innovatie.

Samenwerking betekent: partners zoeken. Als partners van de gemeente zien wij iedereen die, individueel of in groepsverband, een bijdrage kan en wil leveren aan een duurzame toekomst voor Leiden: inwoners, ondernemers, huisvesters, onderzoekers, onderwijs- en culturele instellingen, belangengroepen en ontwerpers. Samenwerken met een grote diversiteit aan partners in de stad brengt een verscheidenheid met zich mee in rollen die de gemeente kan spelen, dus ook steeds het expliciet kiezen voor en kenbaar maken van een rol. Van de gemeente wordt, kortom, rolbewustheid verwacht.

De toekomstgerichtheid van duurzaamheid vraagt om vernieuwend denken en om gebruikmaken van in de stad aanwezige kennis, ook op voor de gemeente relatief onbekende kennisgebieden. Alleen zo kan de stelling uit het Beleidsakkoord worden bewaarheid: “Als stad van kennis en innovatie zou Leiden voorop moeten lopen op het gebied van duurzaamheid.”

Samen werken aan duurzaamheid vraagt om integraliteit. Duurzaamheid zal moeten ‘landen’, niet als aparte discipline, maar als denk-, ontwerp- en werkprincipe als het gaat om inrichting van de ruimte, wonen, werken en produceren, mobiliteit, recreëren en omgaan met de natuur. In het nog op te stellen *Ambitiedocument* (zie hierna onder 4) zullen de implicaties hiervan in beeld moeten worden gebracht. Anders gezegd, het zal antwoord moeten geven op de vraag “Wat betekent dat: Leiden, duurzame stad?”

Ontwikkelingen in de achterliggende periode (2011-2014)

Sinds 2011 is de kwaliteit van onze leefomgeving steeds meer onder druk komen te staan. Maar er zijn ook gunstige trends: duurzaamheid wordt door steeds meer partijen (individuen, bedrijven, groepen, overheden) als een kans gezien. Er ontstaan in het ‘domein’ van duurzaamheid steeds meer aangrijpingspunten voor economie, toegepaste kennis en innovatie.

Kort aangeduid worden hier enkele belangrijke ontwikkelingen genoemd die de ambities voor Leiden voor de komende periode mede zullen gaan bepalen:

- De markt ontdekt duurzaamheid. Verduurzaming wordt door ondernemers steeds meer als kans gezien in plaats van als belemmering. Duurzaamheid is niet meer een defensief begrip, maar een innovatief principe.
- Het toenemend belang van lokaal energiebeleid, mede tegen de achtergrond van de doelstellingen van het landelijke Energieakkoord.
- De opkomst van burgerinitiatieven met duurzaamheidsdoelstellingen, bijv. energiecoöperaties. Verduurzaming begint ook uit te groeien tot een ‘life style’-element voor groepen burgers.
- Voor overheden ontwikkelt duurzaamheid zich meer en meer tot facetbeleid (‘policy style’).
- De verbinding tussen duurzaamheid en klimaatadaptatie (zie hierna).
- De verbreding van het begrip duurzaamheid, waardoor ook ‘sociale duurzaamheid’ scherper in beeld komt.
- De toenemende nadruk op meetbaarheid van duurzaamheidsprestaties.

Aanpassing aan klimaatverandering

De te verwachten veranderingen in het klimaat werpen hun schaduwen al vooruit. In het afgelopen decennium kwamen significant vaker langdurige periodes met (zeer) hoge temperaturen en weinig of geen regenval voor, maar anderzijds ook buien met in korte tijd grote hoeveelheden hemelwater.

Voor een stedelijke omgeving zijn de hieraan verbonden uitdagingen niet dezelfde als die voor landelijke gebieden, maar ze zijn er wel degelijk.

Voor een duurzame bescherming en ontwikkeling van de stedelijke omgeving moeten we ons rekenschap geven van de implicaties van deze ontwikkeling voor:

- de verwerking van hemelwater, om wateroverlast in de gebouwde omgeving te voorkomen);
- de gezondheid van de bewoners van de stad, door tegengaan van periodieke hittestress;
- het gevaar van verdroging van de bodem (en mogelijke schade aan gebouwen).

Er is dan ook alle aanleiding om het thema 'klimaatadaptatie' een aparte plaats te geven in het geheel van het duurzaamheidsbeleid.

Kernthema's

De Leidse Milieuraad (LMR) heeft in september 2014 enkele *Speelveldnotities* aan de gemeente gezonden als een eerste bijdrage aan de totstandkoming van een nieuwe Duurzaamheidsagenda. Deze notities geven bruikbare input voor de inhoud van het beleidskader. De thema's die de LMR in de *Speelveldnotities* noemt komen vergaand overeen met de elementen die in het *Beleidsakkoord* zijn genoemd. Op basis van deze beide documenten zijn de volgende zes thema's als prioritair voor de nieuwe Duurzaamheidsagenda benoemd:

1. Energiebesparing;
2. Productie van groene energie;
3. Duurzaam ondernemen;
4. Duurzame mobiliteit;
5. Slim omgaan met afvalstromen;
6. Bevorderen van biodiversiteit.

Gezien de hierboven genoemde opgaven die een veranderend klimaat stelt aan de stedelijke omgeving is hieraan nog een zevende thema toegevoegd:

7. Klimaatadaptatie.

3. Acties voor 2015, geordend naar thema

In deze Duurzaamheidsagenda 2015 is niet gestreefd naar een volledig overzicht van al hetgeen zich in Leiden op het gebied van duurzaamheid afspeelt, waarbij de gemeente betrokken is. Zoals in hoofdstuk 1 al vermeld, is ervoor gekozen om vooral aansprekende acties, waar zich kansen voordoen, in beeld te brengen en de acties die in 2015 een beroep doen op de in het Beleidsakkoord voor duurzaamheid bestemde middelen.

De ordening aan de hand van de in hoofdstuk 2 genoemde thema's geeft een goed beeld van de breedte van het domein duurzaamheid.

A Energiebesparing

Het thema energiebesparing neemt in het geheel van de duurzaamheidsambities een prominente plaats in. Het raakt inwoners en bedrijven immers heel direct in hun dagelijkse bestaan. De prestaties zijn voor de energieverbruiker direct meetbaar: in geld en meterstanden.

Relatief nieuwe werkterreinen zoals monumentale woningen en de horeca komen ook aan de orde.

Actie A-1	Initiatief Zeeheldenbuurt richting Energieneutraal <i>(lokale Green Deal)</i>
Toelichting	<p>Doelstelling is: een gebiedsgerichte aanpak richting energieneutraal. De aanpak om de Zeeheldenbuurt (De Waard) energieneutraal te maken kan als voorbeeld dienen voor andere wijken. Dit projectplan is een pilot, waarmee in de praktijk wordt beproefd hoe door samenwerking tussen partijen en bundeling van kennis en inzet een bestaande woonwijk 'richting energieneutraal' kan worden ontwikkeld. Omdat het een pilot is, zal aandacht besteed worden aan het verspreiden van leerervaringen en resultaten, lokaal, maar ook regionaal en nationaal.</p> <p>Het einddoel is energieneutraal, maar omdat dit niet binnen een jaar gerealiseerd zal worden, wordt gesproken we van 'richting energieneutraal'. Het project bestaat uit twee onderdelen:</p> <ul style="list-style-type: none">- <i>Stap I, op woningniveau:</i> energiebewust gedrag, energiebesparende maatregelen en duurzame opwekking van energie;- <i>Stap II, op wijkniveau:</i> grootschalige(re) duurzame opwekking door zon, biomassa, wind of aardwarmte, maar ook maatregelen die 'los' van de woning staan, zoals energiezuinige straatverlichting en duurzaam vervoer. <p>Beide stappen worden gelijktijdig in gang gezet, waarbij voor stap II onder meer de samenwerking wordt gezocht met de vakgroep Industriële Ecologie (IE) van het Centrum voor Milieukunde Leiden (CML).</p>
Rol gemeente	Partner, (co)-financier
Prestatie in 2015	Realiseren van 8% energiebesparing in 2015. Einddoel: 40% energiebesparing in 2020
Financiën	Benodigd budget: € 150.000. Besteding: € 100.000 voor 'zonnecentrale dienst M&B' (co-financiering met Provincie) € 40.000 voor externe projectleiding, communicatie- & uitvoeringbudget) € 10.000 voor verduurzaming van de straatverlichting Voorgestelde dekking: € 50.000 uit het budget voor uitvoering van de motie 'Ga toch dat dak op!' € 100.000 uit de Reserve duurzaamheid van het Beleidsakkoord.
Eventuele betrokken	Wie gaan het project uitvoeren? Samenwerking wordt gedurende het

partners	<p>project verder uitgebouwd, afhankelijk van de kansen die zich voordoen. Op dit moment hebben de volgende partijen zich achter dit projectplan geschaard:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Enkele actieve wijkbewoners, verantwoordelijk voor het voorbereiden van dit project; - Woningcorporatie Portaal, eigenaar van bijna de helft van de ± 1.000 woningen in de Zeeheldenbuurt; - Energiek Leiden, die bewoners voorlicht en daarmee ontzorgt en eerder al een informatiebijeenkomst over energie in de Zeeheldenbuurt heeft begeleid; - Erfgoed Leiden e.o., die enkele woningen heeft doorgelicht op mogelijkheden voor energiebesparing; - Meer Met Minder, die een warmte/gevelscan aanbiedt; - Gemeente Leiden, die een proefproject energiezuinige straatverlichting in de Zeeheldenbuurt kan uitvoeren (dynamisch dimbare verlichting); - Gemeente Leiden, afdeling communicatie; - De gezonde Stad, die veel ervaring heeft met wijkbewoners en energiebesparing in Amsterdam en haar kennis en ervaring ook in Leiden wil inzetten; - Bouwend Nederland, regio Zuid-Holland, die de vertaling van het projectplan maakt naar bouwbedrijven; - Duurzaam Leiden, ter ondersteuning - Universiteit Leiden (industriële ecologie, sociale psychologie), die zowel in stap I als in stap II kennis kan inbrengen en onderzoek kan uitvoeren naar zowel duurzame energie-opwekking als bewonerswensen en bewonersgedrag; - Universiteit / Hogeschool, die een communicatieplan kunnen maken om zoveel mogelijk wijkbewoners te bereiken en te motiveren. - Omgevingsdienst West-Holland: CO2-kansenkaart, energiekansenkaart, energiekansen bedrijven De Waard.
----------	---

Actie A-2	<p>Betere controles energiebesparende maatregelen bij bedrijven (Wet milieubeheer)</p>
Toelichting	<p>Het doel is om het energiebesparingspotentieel van bedrijven te verzilveren. Dat kan bereikt worden door bij bedrijven met een relevant energiegebruik te controleren of er voldoende is gedaan aan energiebesparing. Er geldt een wettelijke verplichting om energiemaatregelen toe te passen indien een bedrijf jaarlijks meer verbruikt dan 50.000 kWh elektra of 25.000 m³ aardgas. Uit landelijke onderzoeken blijkt dat een bedrijf bij het toepassen van de wettelijk verplichte energiemaatregelen gemiddeld 10 tot 15 % kan besparen op het energiegebruik. Door het toezicht op de energiebesparingsverplichting te verbeteren kan dit besparingspotentieel worden verzilverd.</p> <p>Voor de gemeente Leiden zijn kansrijke branches voor wat betreft het energiebesparingspotentieel: kantoren, zorg, onderwijs en industrie. Bij deze branches zal in 2015 de Omgevingsdienst West-Holland energiecontroles uitvoeren. Bij de controle is ook aandacht voor het informeren van de bedrijven over energiebesparing en het aanbieden van instrumenten om energiebesparing te realiseren. Mogelijk zal hierbij</p>

	worden samengewerkt met Energiek Leiden. Met deze actie wordt uitvoering gegeven aan de landelijke afspraken uit het <i>Energieakkoord</i> . De VNG heeft dit akkoord mede ondertekend. Eén van de gemaakte afspraken betreft het intensiveren van het toezicht op energiebesparing bij bedrijven.
Rol gemeente	Opdrachtgever (mandaatverlener). De gemeente is het bevoegd gezag in het kader van de Wet milieubeheer. Het toezicht op de naleving hiervan is via mandaat overgedragen aan het dagelijks bestuur van de Omgevingsdienst West-Holland.
Prestatie in 2015	50 energiecontroles
Financiën	Het uitvoeren van de energiecontroles past binnen de reguliere begroting van de Omgevingsdienst West-Holland.
Eventuele betrokken partners	Omgevingsdienst West-Holland, Energiek Leiden en mogelijk adviesbureaus.

Actie A-3	Project duurzame monumentenzorg
Toelichting	Historische gebouwen – bijvoorbeeld monumenten – verduurzamen vraagt om innovatie, maatwerk en zorgvuldigheid. Het isoleren van historische woningen is lang niet altijd zonder risico's. Standaard isolerende maatregelen kunnen het evenwicht tussen warmte, ventilatie en vocht verstoren. Dit kan onverwachte schadelijke gevolgen met zich meebrengen, zoals houtrot aan balken. Het doel van het project is energiebesparing in historische woningen te stimuleren met het behoud van de (cultuur)historische waarde. Ook wordt hiermee het duurzaamheidsfonds ' <i>Investeren in thuis</i> ' gestimuleerd en een bijdrage geleverd aan een vermindering van de CO2 uitstoot. Om dit doel te bereiken worden er maatwerkadviezen aangeboden en informatie beschikbaar gesteld.
Rol gemeente	Uitvoerder en (kennis)partner.
Prestatie in 2015	Circa 50 maatwerkadviezen en het beschikbaar stellen van informatie via website(s), brochure(s) en bijeenkomsten.
Financiën	De financiering van het project duurzame monumentenzorg is gedekt door het budget van de Duurzaamheidsfondsen. (Duurzaamheidsfonds 1 ' <i>Investeren in thuis</i> ', raadsbesluit 13.0093)
Eventuele betrokken partners	Rijksdienst voor cultureel erfgoed, diverse gemeenten, monumentenwacht Zuid-Holland, Duurzaam Leiden, Omgevingsdienst West-Holland, makelaars, wijkverenigingen, eigenaren van monumentale panden, welstands- en monumentencommissie en Leidse woningcorporaties.

Actie A-4	Deelprogramma gebouwde omgeving (particuliere woningeigenaren) van het Energieakkoord
Toelichting	Eén van de speerpunten uit het landelijke <i>Energieakkoord</i> van de SER uit september 2013 richt zich op de particuliere woningeigenaren. De opgave is om in gezamenlijkheid een regionale

	<p>ondersteuningsstructuur op te zetten ter ondersteuning en bevordering van energiebesparing in de gebouwde omgeving en decentrale duurzame energieopwekking.</p> <p>Door het opschalen en versnellen kunnen letterlijk meer meters gemaakt worden. Een informatieloket is hierbij een vereist middel.</p> <p>De doelstelling daarvan is bewustwording en het bevorderen van energiebesparende en/of duurzame maatregelen bij particuliere huishoudens in bestaande woningen.</p>
Rol gemeente	Partner
Prestatie in 2015	<p>Het beoogde resultaat is het leveren van een bijdrage aan de bewustwording van particuliere woningeigenaren op het terrein van energiebesparing en toepassing van duurzame energiesystemen. Hiervoor zal de regionale alliantie worden uitgebreid met lokale en regionale overheden, bedrijven en initiatieven waarbij het Energieservicepunt dient als loket. Dit reeds bestaande loket wordt met het oog hierop vernieuwd.</p> <p>Prestaties 2015:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De alliantie met bedrijven (nu 35) wordt verder uitgebreid met nieuwe bouwgerelateerde bedrijven en bewonersinitiatieven. • Het Energieservicepunt is geactualiseerd tot een interactieve site. • Voor de in samenwerking geïnitieerde projecten wordt in (sub)regionale gezamenlijkheid een aantal bijeenkomsten en/of acties georganiseerd.
Financiën	<p>Het ministerie van BZK heeft hiervoor geld beschikbaar gesteld, dat in te zetten is voor kennis en expertise ontwikkeling en regionale ondersteuning. De VNG ondersteunt de gemeenten hierin door te coördineren en het contact met de gemeenten te onderhouden. De financiering vanuit het Rijk loopt via de VNG.</p>
Eventuele betrokken partners	<p>De regionale alliantie bestaat nu uit de gemeenten, de Omgevingsdienst West-Holland en een 35-tal aangesloten bedrijven. Deze alliantie zal verder worden doorontwikkeld met bestaande en nieuwe bedrijven en worden uitgebreid met andere (regionale) overheden en lokale bewonersinitiatieven.</p>

Actie A-5	Energiescans in de horeca
Toelichting	<p>Veel horecabedrijven kunnen op energie besparen, maar zijn zich daar niet van bewust. De horecasector is in het algemeen nog weinig innovatief op het gebied van duurzaamheid. Koninklijke Horeca Nederland en Klimaatroute hebben een energiescan voor horecabedrijven ontwikkeld.</p> <p>Zo'n scan maakt voor een horecaondernemer inzichtelijk op welke punten hij of zij energie kan besparen, welke investeringen dat vergt en hoe snel die investeringen kunnen worden terugverdiend.</p> <p>In de scan kijkt een adviseur van Klimaatroute naar zes punten: verwarming/koeling, verlichting, isolatie, regeltechniek, duurzame opwekking en water. Voorwaarde voor de aanpak is dat de gemeente de kosten van de scan voor haar rekening neemt. Voor de horeca gebeurt dit momenteel in alle G4-steden en in Groningen. Klimaatroute garandeert aan de opdrachtgevende gemeente dat binnen één jaar minimaal 30 procent van de ondernemers daadwerkelijk maatregelen treft. Een project van Klimaatroute betaalt zichzelf terug door een substantiële CO2-reductie en lokale investeringen in energiebesparende</p>

	maatregelen. Het succes van Klimaatroute zit o.a. in het feit dat het niet bij een eenmalig advies blijft, maar dat ondernemers gedurende minimaal één jaar worden begeleid bij het nemen van stappen tot een meer energie-efficiënte bedrijfsvoering. Eventueel kan de aanpak vanaf 2016 bij gebleken succes worden uitgebreid naar andere bedrijfssectoren.
Rol gemeente	Financier van de energiescans
Prestatie in 2015	100 energiescans voor horecabedrijven
Financiën	€ 30.000 te dekken uit de Reserve Duurzaamheid (Beleidsakkoord).
Eventuele betrokkenen	Horecaondernemers, Koninklijke Horeca Nederland, Stichting Duurzame Horeca Leiden, Klimaatroute

B Productie van groene energie

Naast beperking van het energieverbruik wint de verduurzaming van de energievoorziening snel aan belang. De mogelijkheden voor grootschalige energiewinning in de compacte stedelijke omgeving zijn echter gering. Projecten zijn vaak noodgedwongen kleinschalig van aard, maar daarom niet minder interessant. Naast de feitelijke, energetische opbrengst hebben zij vaak een educatieve potentie.

Actie B-1	Verduurzaming van schoolgebouwen (<i>lokale Green Deal</i>)
Toelichting	<p>Leiden kent een groot aantal schoolgebouwen. Energetische verduurzaming kan derhalve een belangrijke bijdrage leveren aan de gemeentelijke doelen. De gemeente zelf heeft - anders dan voorheen - geen rechtstreekse rol bij het beheer van schoolgebouwen. Haar rol is daarom vooral initiërend en faciliterend. Daarin past niet het eigenere beweging een plan van aanpak opstellen en dat dan aan de schoolbesturen aanbieden. Tijdens een "voorfase" zullen gemeente en schoolbesturen gezamenlijk de mogelijke aanpak van de verduurzaming van schoolgebouwen bespreken. Dat maakt het mogelijk om vervolgens gezamenlijk tot een maken van een plan van aanpak te besluiten met vooral ook veel nadruk op een gedegen uitvoeringsprogramma dat zowel technisch als financieel en organisatorisch goed en realistische in elkaar zit.</p> <p>Tijdens de voorfase krijgt een "kwartiermaker" opdracht om relevante info te verzamelen en te presenteren in een gezamenlijke bijeenkomst.</p>
Rol gemeente	Partner, facilitator, (co-)financier m.b.t. voorfase en onderzoek/business cases
Prestatie in 2015	3 zonnecentrales in 2015
Financiën	De gemeentelijke bijdrage bedraagt: € 60.000,- als volgt te dekken: € 35.000 reserve duurzaamheid Beleidsakkoord, € 25.000 (onderzoek) motie: 'Ga toch dat dak op!'
Eventuele betrokken partners	Scholen, Energiek Leiden, Bouwend Nederland, Rooftop Energy

Actie B-2	Voltooien van de Warmtekansenkaart
Toelichting	Het doel is een kaart van Leiden op te stellen die inzicht geeft in de bestaande warmtevraag en de potentie van warmtebesparing op lange termijn. De kaart zal daarmee ook de kansen voor verduurzaming van de warmtevoorziening in Leiden inzichtelijk maken en daarmee input

	vormen voor de ontwikkeling van een stedelijke Warmtevisie.
Rol gemeente	Co-producent
Prestatie in 2015	De Warmtekansenkaart wordt in 2015 voltooid.
Financiën	De kaart kan binnen de bestaande capaciteit worden geproduceerd.
Eventuele betrokken partners	De Leidse woningcorporaties, de huurdersorganisatie FHLO, Rijnhart Wonen, Woningcorporatie Buitenlust, Nuon Warmte, Programmabureau Duurzame warmte en koude Zuid-Holland.

Actie B-3	Kaderbesluit over combi-bad
Toelichting	<p>Met de vaststelling van de <i>Sportnota 2013-2018</i> (december 2012) is besloten tot het verrichten van een haalbaarheidsonderzoek naar de realisatie van een zogeheten Combi-bad op de locatie van zwembad De Vliet. De raad is over de uitkomsten daarvan in oktober 2014 geïnformeerd.</p> <p>Aan het einde van het eerste kwartaal van 2015 zal een projectopdracht aan het college worden aangeboden om te komen tot een Kaderbesluit dat eind 2015 aan de raad wordt aangeboden.</p> <p>In het traject van onderzoek naar Kaderbesluit zal het college specifiek aandacht besteden aan het aspect duurzaamheid. Hoewel de raming van de investering uitgaat van de laatste wet- en regelgeving wordt een kosten- en batenanalyse uitgevoerd naar duurzame maatregelen. Hierbij wordt gedacht aan de toepassing van zonnepanelen en het gebruik van restwarmte van de waterzuiveringsinstallatie in de nabijheid van het bad.</p>
Rol gemeente	Formuleren projectopdracht; bestuurlijke besluitvorming.
Prestatie in 2015	Eind 2015 zal een Kaderbesluit aan de raad worden aangeboden.
Financiën	Niet van toepassing.
Eventuele betrokken partners	Niet van toepassing.

C Duurzaam ondernemen

In het Beleidsakkoord wordt expliciet de verbinding gelegd tussen duurzaamheidsambities en economische activiteit. Productie- en andere bedrijfsprocessen bieden volop kansen voor verduurzaming, vaak door toepassing van innovatieve technieken. Ondernemers zoeken ook steeds vaker de samenwerking met elkaar, bijvoorbeeld door initiatieven om bedrijventerreinen te verduurzamen.

Actie C-1	BREEAM quick scan BioScience Park
Toelichting	<p>Het stedenbouwkundig Masterplan van het Leiden BioScience Park (BSP) wordt geactualiseerd, in het bijzonder het westelijk deel. In 2015 wordt het masterplan opnieuw vastgesteld. Parallel aan dit traject wordt het aspect duurzaamheid opgepakt. Omdat in het gebied diverse bouwplannen met BREEAM-certificering zijn gerealiseerd, wordt nu onderzocht of het haalbaar is dit certificaat voor het hele bedrijventerrein te verwerven. Dit zou de (inter)nationale uitstraling van het gebied nog verder versterken en een impuls geven aan het verduurzamen van dit bedrijventerrein.</p> <p>Het BREEAM-certificaat is een wereldwijd gehanteerd en erkend keurmerk voor duurzaamheid, zowel op gebouw- als gebiedsniveau. De beoordeling vindt plaats door de Dutch Green Building Council (DGBC).</p> <p>BREEAM-certificering is een administratief grote operatie, omdat voor vele aspecten 'bewijsmateriaal' op een voor BREEAM eenduidige wijze moet worden aangeboden. Daarbij zijn diverse partners betrokken. Effect daarvan is dat partners hun inspanningen kunnen bundelen en intensiveren.</p>
Rol gemeente	Oprachtgever, samen met Universiteit Leiden. De opdracht wordt uitgevoerd door ingenieursbureau Movares.
Prestatie in 2015	Afronding van de quick scan in het eerste kwartaal. Daarmee ontstaat duidelijkheid over de vraag hoe het BSP 'er voor staat' wat betreft duurzaamheid en wat het BSP moet doen om de BREEAM-certificering te verwerven.
Financiën	Het huidige vooronderzoek (quick scan) wordt bekostigd door gemeente en universiteit vanuit de projectbudgetten. Een eventueel vervolg, de feitelijke aanvraag gericht op verwerving van het BREEAM-certificaat, zal naar verwachting enkele tonnen (€) kosten en kan niet uit het projectbudget bekostigd worden.
Eventuele betrokken partners	Universiteit Leiden, LUMC, Ondernemersvereniging en gemeente Oegstgeest.

Actie C-2	Aanschaf zoutelektrolyse zwembad de Zijl
Toelichting	<p>De vraag naar duurzame, energiezuinige(re) en veilige installaties in zwembaden is de afgelopen jaren sterk toegenomen. Veel zwembaden hebben de overstap van traditioneel vloeibaar chloor naar zoutelektrolyse gemaakt en er wordt in nieuwbouwcomplexen veelal van deze techniek gebruik gemaakt. Door het toepassen van zoutelektrolyse is geen chlooropslag meer nodig omdat het chloor op basis van behoefte ter plekke uit zout wordt geproduceerd. Het Sportbedrijf wil bij de vervanging van oude installaties de overstap maken van het gebruik van traditioneel chloor naar het gebruik van zoutelektrolyse. Door invoering</p>

	van zoutelektrolyse voor het zwembad Sportcomplex de Zijl (met wedstrijd-, recreatie- en buitenbad) de exploitatielasten van het zwembad verlagen, de kwaliteit van het badwater verhogen, de opslag en het transport van vloeibaar chloor beëindigen en milieuvriendelijker exploiteren.
Rol gemeente	Financier, opdrachtgever, uitvoerder, subsidievragers.
Prestatie in 2015	De installatie voor zoutelektrolyse in zwembad de Zijl wordt in 2015 geplaatst en in gebruik genomen.
Financiën	De raad heeft een krediet van € 264.000 ter beschikking gesteld voor de aanschaf en plaatsing van de installatie voor zoutelektrolyse. De dekking van de investering is gevonden door het afsluiten/verlagen van reeds bestaande kredieten en door lagere exploitatielasten.
Eventuele betrokken partners	Omgevingsdienst Midden Holland, betrokken partijen bij de Milieu Investerings Aftrek (MIA), Omgevingsdienst West Holland

D Duurzame mobiliteit

Onze huidige manier van verplaatsen, met een dominante rol van het vervoer per auto, kan niet 'duurzaam' worden genoemd. Mobiliteit is één van de belangrijkste veroorzakers van de uitstoot van (onder meer) CO2 en fijnstof en levert daarmee een grote bijdrage aan luchtverontreiniging en klimaatverandering. De luchtkwaliteit in Leiden voldoet aan de voorgeschreven grenswaarden, maar er is ruimte voor verbetering.

In de *Nota mobiliteit* staan de maatregelen die de gemeente zal nemen om ook de mobiliteit te verduurzamen.

Actie D-1	Uitvoeringsplan communicatiecampagne 'stimuleren elektrisch vervoer'
Toelichting	<p>Deze actie is onderdeel van het <i>Luchtkwaliteitsplan 2012-2014</i>. Omdat verkeer de belangrijkste bron van luchtverontreiniging is, stimuleert Leiden elektrisch vervoer en fietsgebruik om een vermindering van de uitstoot van stikstofdioxide en fijnstof te bereiken. Het gemeentelijk wagenpark en dat van DZB Leiden is daarom grondig onder de loep genomen. Waar het kon zijn bestelwagens en scooters die nog op fossiele brandstoffen reden vervangen door duurzamer alternatieven. Zonnepanelen op het dak van DZB en Stedelijk Beheer voorzien in de behoefte aan stroom voor de auto's en scooters. Ook zijn er oplaadpunten voor elektrische auto's gerealiseerd in de Haarlemmerstraatgarage (de Morspoortgarage had deze al) en op industrieterrein Roomburg.</p> <p>Fase 2 betreft de communicatie richting burger en bedrijven over elektrisch vervoer. De communicatie zal gericht zijn op informeren over en laten ervaren van elektrisch vervoer. Overstappen op deze nieuwe vorm doet men immers niet zomaar; het roept nog steeds veel vragen op en er leven vooroordelen. Door informeren, meer bekendheid geven, het zelf laten ervaren zal de drempel verlaagd worden en acceptatie van elektrisch vervoer bevorderd worden. .</p> <p>Dus burgers en bedrijven worden geïnformeerd over elektrische auto's en scooters. Maar ook over verbeterde fietsroutes en elektrische fietsen.</p>
Rol gemeente	Het Projectbureau van gemeente Leiden is projectleider van communicatiecampagne 'stimuleren elektrisch vervoer'.
Prestatie in 2015	De campagne gaat van start in 2015 en wordt in dit jaar ook afgerond.
Financiën	De campagne wordt bekostigd uit de zgn. FES-subsidie. De totale omvang van deze subsidie is € 450.000.
Eventuele betrokken partners	Omgevingsdienst West-Holland

Actie D-2	Luchtkwaliteitmeting langs Hooigracht, Langegracht en Breestraat
Toelichting	<p>De concentratie stikstofdioxide wordt in heel 2015 gemeten, met behulp van zgn. Palmes buisjes. Deze buisjes zijn langs de genoemde wegen opgehangen, maar als referentie tevens op andere locaties. De buisjes worden elke 4 weken verwisseld. Na een jaar meten kan de jaargemiddelde concentratie worden bepaald en worden vergeleken met de berekende waarden en de wettelijke grenswaarden.</p>
Rol gemeente	Eventueel publicatie van de tussentijdse meetgegevens. (Hierover zijn nog geen concrete afspraken gemaakt.)
Prestatie in 2015	Meetresultaten stikstofdioxide-concentratie
Financiën	Project Hooigracht-Langegracht

Eventuele betrokken partners	Buro Blauw (plaatsing en analyse van de meetbuisjes)
------------------------------	--

Actie D-3	Verlengen van de milieuzone voor vrachtverkeer tot 31 december 2016
Toelichting	De milieuzone voor vrachtverkeer is een ruimtelijk begrensgebied waarin alleen schone vrachtwagens mogen komen. De zone draagt bij aan een schonere en stillere binnenstad. De milieuzone was in 2010 voor de periode tot en met 2014 en is nu verlengd tot 31 december 2016
Rol gemeente	Regelgever en handhaver.
Prestatie in 2015	De milieuzone voor vrachtverkeer wordt ook in 2015 gehandhaafd.
Financiën	De kosten worden gedekt uit resterend subsidiegeld in het kader van het <i>Luchtkwaliteitsplan 2012-2014</i> .
Eventuele betrokken partners	EVO, TLN, KvK, Rijkswaterstaat

E Slim omgaan met afvalstromen

Vermindering van afval en afvalscheiding blijven belangrijke duurzaamheidsthema's. Een speciale plaats in dit duurzaamheidsthema heeft de aanpak van afval in de openbare ruimte, het zwerfafval. De preventie en bestrijding hiervan heeft een rechtstreeks effect op de kwaliteit van de openbare ruimte.

Actie E-1	Meerjaren Beleidsplan Zwerfafval
Toelichting	<p>Er wordt een plan ontwikkeld voor een schonere omgeving door extra-aanpak van zwerfafval in de openbare ruimte. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van financiële middelen van Nedvang.</p> <p>Vanuit de <i>Raamovereenkomst Verpakkingen 2013-2022</i>, die is gesloten tussen Rijk, VNG en het verpakkend bedrijfsleven, is jaarlijks voor iedere gemeente een bedrag van € 1,19 per inwoner beschikbaar.</p> <p>Voor Leiden komt dit neer op ongeveer € 142.000 per jaar. Dit bedrag is beschikbaar voor projecten die bijdragen aan de doelstelling van zwerfafvalvermindering. Dit zijn, volgens de definitie van de Raamovereenkomst, (concrete) initiatieven in de openbare ruimte die:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. zwerfafval bestrijden; 2. zwerfafval voorkomen; 3. de kwaliteit van de openbare ruimte bevorderen; 4. de aanpak van zwerfafval structureren en langdurig verbeteren.
Rol gemeente	De gemeente dient jaarlijks een bestedingsvoorstel in bij Nedvang. Dit wordt getoetst aan de doelstellingen van het beleid en vervolgens uitbetaald. De besteding moet aan het einde van het jaar door de gemeente aan Nedvang worden verantwoord. Niet besteed geld is niet beschikbaar voor latere jaren.
Prestatie in 2015	In 2015 worden in een beleidsplan (Meerjaren Beleidsplan Zwerfafval) de lange-termijndoelen geborgd. Daarnaast wordt een bestedingsvoorstel 2015 opgesteld en worden de daarin opgenomen acties uitgevoerd.
Financiën	Uit de <i>Raamovereenkomst verpakkingen 2013-2022</i> is voor iedere gemeente een bedrag van € 1,19 per inwoner per jaar beschikbaar. Dit bedrag (± € 142.000) wordt jaarlijks aangevraagd en verantwoord. Niet gebruikt budget kan niet worden meegenomen naar een volgend jaar.
Eventuele betrokken partners	Nedvang Nederland Schoon Kenniscentrum Gemeente Schoon Diverse buurtinitiatieven in de stad

Actie E-2	Investing ondergrondse perscontainers kunststoffen
Toelichting	<p>Leiden zamelt kunststofverpakkingsmateriaal gescheiden in voor hergebruik. Dit gebeurt momenteel op 13 locaties in de stad met bovengrondse verzamelcontainers. De inzameling verloopt succesvol. Zelfs zo succesvol dat deze containers momenteel bijna dagelijks worden geleegd. En dan nog komt het regelmatig voor dat ze tussentijds vol raken met bijplaatsingen en zwerfafval tot gevolg. Het alternatief is een ondergrondse perscontainer. Deze container perst het plastic - dat voornamelijk uit lucht bestaat - samen waardoor de inzamelcapaciteit wordt verviervoudigd. Met dit systeem zijn op twee locaties in Leiden inmiddels positieve ervaringen opgedaan. De voordelen zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het aantal transportbewegingen in de stad vermindert met een factor vijf waardoor er minder verkeersdruk ontstaat en een navenante reductie van CO₂-uitstoot en fijn stof;

	<ul style="list-style-type: none"> • Hetzelfde geldt voor de transporten naar de verwerkingslocaties; • Door de verruimde inzamelcapaciteit lopen containers niet meer over met een vermindering van zwerfafval tot gevolg; • Doordat het systeem ondergronds wordt geplaatst is er minder ruimtebeslag hetgeen leidt tot een opgeruimder straatbeeld.
Rol gemeente	Opdrachtgever en financier.
Prestatie in 2015	Ter vervanging van de bovengrondse containers voor de kunststofinzameling worden op 13 locaties perscontainers geplaatst.
Financiën	<p>Vorbereidingskosten per locatie: € 5.000 (bureau- en bodemonderzoek)</p> <p>Aanschaf en plaatsing per container: € 30.000</p> <p>Aantal containers: 13</p> <p>Benodigd budget: € 455.000, te dekken uit reserve Duurzaamheid van het Beleidsakkoord</p> <p>In de exploitatie (inzamel- en onderhoudskosten) kan worden voorzien vanuit het huidige budget voor de inzameling van kunststof.</p>
Eventuele betrokken partners	Niet van toepassing.

F Bevorderen van biodiversiteit

De waarde van biodiversiteit is niet altijd even aansprekend voor bewoners van de stad. Maar waar het gaat om de beleefbaarheid van stad en omgeving is het belang evident. Groenontwikkeling, stadsecologie, recreatieve verbindingen, natuurlijke oevers en verscheidenheid aan flora en fauna zijn waarden van het leefmilieu om te behouden, voor nu en later.

Actie F-1	Uitbreiden en voor burgers toegankelijk maken van de Groene Kaart
Toelichting	De Bomenverordening wordt geëvalueerd en de werkbaarheid verbeterd. De Groene Kaart met daarop de belangrijke individuele tegen kap beschermde bomen, houtopstanden en groenstructuren wordt geactualiseerd en voor burgers goed raadpleegbaar gemaakt. Ook andere natuurgegevens worden digitaal ontsloten.
Rol gemeente	Regelgeving, toezicht, vergunningen, actueel houden Groene Kaart
Prestatie in 2015	Vaststellen Bomenverordening en Groene Kaart door raad.
Financiën	n.v.t
Eventuele betrokken partners	Bomenbond, individuele burgers.

Actie F-2	Uitvoering van de motie “50 tinten groen” (M140097/19)
Toelichting	In veel Leidse straten staat nu één soort boom, vaak sierbomen. Dergelijke monoculturen zijn kwetsbaar en wat eentonig. Een grotere diversiteit zorgt voor verminderde vatbaarheid. En met name inheemse soorten trekken veel insecten en vogels aan. Het streven is om bij (her)plant van bomen de biodiversiteit mede als uitgangspunt van het keuzebeleid nemen en daarnaast de functies van bomen bewuster inzetten voor de stad. Bomen vervullen veel functies voor hun omgeving, zoals op gebied van luchtzuivering, wateropname, etc. Het is belangrijk om bomen te kiezen die qua functies passen bij de behoeften van een bepaalde locatie. Er zijn echter wel beperkingen: - In sommige lanen is uit stedenbouwkundig oogpunt een eenduidig beeld wenselijk. - Op andere plaatsen zijn er fysieke beperkingen zoals ruimtegebrek in het straatprofiel.
Rol gemeente	Opdrachtgever en financier
Prestatie in 2015	Nadere studie welke alternatieven geschikt zijn als laanbeplanting. Nadere studie hoe boomfuncties beter kunnen aansluiten op de omgeving. Een meer bewuste benadering van de (her)beplanting van straten of lanen die op het programma staat, gericht op meer variëteit aanbrengen, meer ruimte bieden aan inheemse soorten en bewuster de functies laten aansluiten op de behoeften van de locatie.
Financiën	De studies worden uitgevoerd binnen het reguliere programma.
Eventuele betrokken partners	De Leidse woningcorporaties kunnen erbij betrokken worden om hen te stimuleren op eigen terrein ook gevarieerder beplanting toe te passen

Actie F-3	Biodiversiteit als wegingsfactor
Toelichting	Biodiversiteit wordt meegewogen bij de keuze van boomsoort bij aanplant en herplant. Tevens wordt daarbij rekening gehouden met de mogelijkheden tot terugdringen van bijensterfte door keuze voor nectar- en stuifmeelrijke bomen en planten. Ook groene daken spelen een rol in de biodiversiteit.
Rol gemeente	Beheerder van de openbare ruimte. Mede-ontwerper van het Singelpark.
Prestatie in 2015	Vaststellen van een methode waarmee de biodiversiteitsprestaties van Leiden kunnen worden gemeten of redelijk benaderd. Hierbij speciale aandacht voor het Singelpark in aanleg.
Financiën	Reguliere budgetten.
Eventuele betrokken partners	Universiteit Leiden, curator Singelpark, Bomenbond en andere natuurorganisaties.

G Klimaatadaptatie

Klimaatadaptatie als relatief nieuw thema in het domein duurzaamheid heeft alles te maken met het denken over de toekomst van de stad. Er zijn vergaande en innovatieve ingrepen in de stad en haar vitale systemen, zoals groen, ondergrond en riolering, nodig om de uitdagingen van een veranderend klimaat te kunnen beantwoorden.

Actie G-1	Duurzaamheid als thema opnemen in de nieuwe Omgevingsvisie
Toelichting	<p>In samenwerking met de buurgemeenten werkt Leiden aan een regionale visie op het metropolitane gebied in 2040. Deze visie is de onderlegger voor de omgevingsvisie die Leiden in 2015 zal opstellen. In deze visie is de noodzaak om te verduurzamen een van de drie leidende thema's. Voor een kaderstellend ruimtelijk document als een omgevingsvisie betekent het dat er ambities worden geformuleerd om de regio voor te bereiden op de verandering van het klimaat, de energietransitie en het terugdringen van de CO₂ uitstoot.</p> <p>Bij een thema als klimaatadaptatie gaat het niet alleen om de waterveiligheid; ook het teveel of gebrek aan water zijn onderwerpen die om maatregelen vragen. De heftige of langdurige buien vragen om aanpassingen in de afvalwaterketen (oppervlaktewater, hemelwater en grondwater) voor het stedelijke gebied. Ook de langere droge perioden en de opwarming van het klimaat vragen om aanpassingen. Nog afgezien van een nieuw fenomeen als hittestress, vragen vertrouwde verschijnselen als bodemdaling of paalrot mogelijk om een nieuwe aanpak.</p> <p>Er zullen oplossingen gevonden moeten worden om de steeds schaarser wordende delfstoffen te compenseren. Hoe die er ook zullen uitzien: windturbines, stadsverwarming, zonne-energie etc., zij zullen moeten worden ingepast in het bestaande stedelijke en landelijke gebied.</p> <p>Om de verdere opwarming van de aarde bij de wortel aan te pakken blijft het noodzakelijk om te sturen op het terugdringen van de CO₂ uitstoot.</p>
Rol gemeente	De opdracht voor het formuleren van een visie en deze te vertalen in concrete beleidsopgaven ligt in eerste instantie bij de overheid. Omdat die niet alwetend is probeert de gemeente hier zoveel mogelijk input van de partners in en de bewoners van het gebied te organiseren zodat die kunnen blijven werken, wonen en recreëren in dit gebied.
Prestatie in 2015	De visie op de regio moet halverwege 2015 worden opgeleverd. Het eerste concept voor de Omgevingsvisie voor Leiden in december 2015.
Financiën	Voor het opstellen van de Omgevingsvisie is apart budget vrijgemaakt.
Eventuele betrokken partners	De gemeente werkt bij dit project samen met de 8 buurgemeenten: Wassenaar, Katwijk, Oegstgeest, Teylingen, Kaag en Braassem, Leiderdorp, Zoeterwoude en Voorschoten. Met deze gemeenten is een stakeholderanalyse gemaakt van welke partijen bij dit project betrokken moeten worden. Die lijst is echt te omvangrijk om hier uit te schrijven. Uiteraard zijn de provincie, Holland Rijnland en de grote werkgevers en kennisinstellingen van dit project op de hoogte of zullen in een later stadium bij dit project worden betrokken. Mogelijk interessant om te weten is dat dit project door het Ministerie van I&M is aangemerkt als een pilot-project voor de omgevingsvisie.

Actie G-2	Interreg-subsidie aanvragen voor onderzoek naar klimaatadaptatie in historische binnensteden.
Toelichting	De verwachting is dat het klimaat in de komende jaren extremer zal worden. Dat roept de vraag op of Leiden en de Leidse regio hier voldoende op voorbereid zijn. Kunnen onze rioleringen langdurige of heftige regenbuien aan en wat is het effect van langdurige droge of warme perioden op de bodem en de gebouwen? Dat geldt zeker voor de grote historische binnenstad. Welke maatregelen zijn noodzakelijk en kunnen die worden ingepast zonder dat dit ten koste gaat van het historische karakter? In Europa worden veel historische steden met deze vragen geconfronteerd en daarom heeft de Europese gemeenschap het Interreg programma opgestart. Om te voorkomen dat het wiel steeds weer opnieuw uitgevonden moet worden is men bereid bij te dragen in de kosten die gemaakt moeten worden bij meer interregionale samenwerking en overleg. Deze interreg-subsidie moet het mogelijk maken om snel gezamenlijk aan de slag te gaan door de kennis en oplossingen met elkaar te delen.
Rol gemeente	In dit proces in de gemeente in eerste instantie subsidievragers. Als Leiden er in slaagt een interessante coalitie te vormen met partner steden die meet dezelfde problematiek geconfronteerd worden zal dit in een meer een uitvoerende rol veranderen. Hoe die zich zal ontwikkelen is in deze fase onduidelijk.
Prestatie in 2015	In 2015 moet Leiden aansprekende coalities vormen met andere historische steden, een plan van aanpak ontwikkelen en de subsidie verlening rondkrijgen.
Financiën	Indien het project past binnen ambities van interreg en voldoet aan de gestelde criteria zijn financiële bijdragen mogelijk in de projectkosten en uitvoering. Welke kosten gemaakt moeten worden en welke daarvan gesubsidieerd kunnen worden is afhankelijk van het projectplan dat gezamenlijk met de Europese partners moet worden opgesteld.
Eventuele betrokken partners	Voor het binnenhalen van de subsidie is externe capaciteit ingehuurd. De inzet interreg is dat er zinvolle coalities worden gevoerd in minstens 2 regio's die gezamenlijk het project uitvoeren. Welke die projecten zijn en welke inzet hiervoor moet worden gerealiseerd wordt in het projectplan verder uitgewerkt.

Actie G-3	Opstellen BasisRioleringsplan
Toelichting	In het Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) legt een gemeente haar beleidsuitgangspunten en -keuzes voor de rioleringszorg vast. Hiervoor heeft zij veel gegevens nodig over het bestaande (afval)watersysteem en de toekomstplannen voor dat systeem. Deze gegevens zijn onderdeel van een <i>Basisrioleringsplan</i> (BRP). In het BRP worden drie extra aandachtsvelden opgenomen: <ul style="list-style-type: none"> • anticiperen op klimaatverandering; • opvang en verwerking van overtollig hemelwater; • milieutechnische aspecten.
Rol gemeente	Producent
Prestatie in 2015	De voorbereiding is in 2015 gereed. In de eerste helft van 2016 worden de berekeningen uitgevoerd en wordt het plan opgesteld.
Financiën	Reguliere begroting
Eventuele betrokken partners	Zoeterwoude, Oegstgeest, Hoogheemraadschap van Rijnland

Actie G-4	Uitvoering van de motie “Vergroen de stad” (M140097/4)
Toelichting	<p>In de stad is duidelijk zichtbaar dat de trend om particuliere tuinen te betegelen doorzet. De verstening van de stad zorgt echter voor een slechte afwatering, hittestress en voor het teruglopen van de biodiversiteit en is dus om meer dan één reden een onwenselijke ontwikkeling.</p> <p>Het aandeel van de particuliere tuin in de totale verstening is aanzienlijk. Bewoners die hun tuin betegelen realiseren zich vaak onvoldoende dat alle versteende tuinen tesamen echte consequenties hebben voor de stedelijke woonomgeving. De last van tuinonderhoud is niet zelden een reden om de tuin te betegelen.</p> <p>Daarom is het zinvol om bewoners te informeren over de kwalijke gevolgen van verstening, over onderhoudsarme tuinen en de aantrekkelijke kanten van een groene tuin.</p>
Rol gemeente	Opdrachtgever en financier
Prestatie in 2015	Een campagne om bewoners te informeren over de negatieve gevolgen van het verstenen van hun tuin, over alternatieven voor betegelen en over de positieve gevolgen van vergroening.
Financiën	€ 30.000 te dekken uit de Reserve Duurzaamheid (Beleidsakkoord).
Eventuele betrokken partners	De Leidse woningcorporaties

H Duurzaamheid algemeen

Actie H-1	Uitvoering van de motie 'Duurzaamheid in het onderwijs' (M140097/21)
Toelichting	<p>In de motie wordt aan het college gevraagd om in gesprek te gaan met de onderwijspartners over de invulling van de wens van de Tweede Kamer om duurzaamheid een integraal onderdeel te laten zijn van het lespakket op scholen, te onderzoeken aan welke ondersteuning Leidse onderwijsinstellingen hierbij behoefte hebben en deze instellingen hierin zoveel mogelijk tegemoet te komen, waar mogelijk in samenwerking met natuur- en milieuorganisaties.</p> <p>Hetgeen de motie vraagt sluit aan op de bestaande praktijk waarin scholen kunnen intekenen op het educatieve aanbod van Duurzaam Leiden. Naast aanbieder is Duurzaam Leiden ook ondersteuner voor eigen vragen van scholen en doorgeefluik van goede voorbeelden, o.a. in een Nieuwsbrief (zoals de tips in de Duurzame school).</p> <p>Verder overlegt Duurzaam Leiden 1 à 2 keer per jaar met contactpersonen NME op school en met de schoolbesturen van het Primair onderwijs zodat informatie kan worden uitgewisseld over de gewenste ondersteuning.</p> <p>Scholen met een zonnepaneel ontvangen extra-educatie rond het thema energiebesparing, te beginnen bij enkele scholen, later uit te breiden Zie ook actie B-1.</p>
Rol gemeente	Aanbieder van jaarprogramma voor natuur- en duurzaamheidsonderwijs, consulent voor scholen op het gebied van natuur- en milieuonderwijs. Docent voor bijscholing van leerkrachten en schoolteams.
Prestatie in 2015	De omvang van de te geven ondersteuning is niet goed tevoren in te schatten, want afhankelijk van de inschrijving van scholen op het ondersteuningsaanbod. Wel zal de raad, overeenkomstig het verzoek van de motie, medio 2015 worden geïnformeerd over de prestatie in de eerste helft van 2015.
Financiën	Het reguliere budget van Duurzaam Leiden, aangevuld met subsidie voor bijzondere projecten, zoals voor Afvaaleducatie en 'Groen doet goed'.
Eventuele betrokken partners	Contactpersonen NME op scholen en lokale schoolbesturen. Voor de uitvoering werkt Duurzaam Leiden samen met vrijwilligers, vooral natuurgidsen van het IVN, in toenemende mate ook met studenten van PABO.

Actie H-2	Project "Groene Golf door Leiden"
Toelichting	<p>Duurzaam Leiden heeft op 19 januari 2015 een startbijeenkomst georganiseerd om initiatieven uit de stad te stimuleren. Daar is de samenwerkingsovereenkomst "Voor een groener en duurzamer Leiden" getekend met Stichting Ideewinkel, Stadslab, de Vrienden van het Singelpark en vele anderen.</p> <p>Door deze bundeling van inzet komt er meer samenhang tussen de diverse initiatiefnemers en hun plannen en krijg de 'groene golf' vaart. In 2015 zal worden gewerkt aan diverse groene projecten, zoals groene daken en gevels, aanleg helofytenfilters, etc.</p> <p>Initiatiefnemers kunnen voor de uitvoering 50% cofinanciering aanvragen uit het bestaande Fonds Lokale initiatieven.</p>
Rol gemeente	(co)financier, projecttrekker, subsidiegever, verbinder.

Prestatie in 2015	In 2015 maken zes kleine en drie grote groene initiatieven een start
Financiën	Er zijn geen extra financiën nodig. 50% van de kosten van de diverse initiatieven uit de stad kunnen worden gesubsidieerd vanuit het Fonds Lokale Initiatieven
Eventuele betrokken partners	Stichting Ideewinkel, Stadslab, Vrienden van het Singelpark en andere groepen en individuen in de stad

4. Het vervolg

Ambitiedocument en Duurzaamheidsagenda 2016-2020

Er is bij gemeente en partners behoefte aan een langetermijnvisie op duurzaamheid. Niet alleen is een dergelijke visie gewenst om onderbouwde keuzes te kunnen maken, maar ook zal het duurzaamheidsbeleid aan zeggingskracht winnen en een breed draagvlak verwerven als hieraan een helder en aansprekend verhaal ten grondslag ligt. Omdat het Beleidsakkoord een link legt tussen Leiden als “stad van kennis en innovatie” en duurzaamheid, zal deze visie ook expliciet moeten maken wat het gemeentebestuur hierbij voor ogen staat. Deze visie krijgt de vorm van een Ambitiedocument. Dit Ambitiedocument bevat het kaderstellende duurzaamheidsbeleid en zal na een inspraakprocedure aan de raad worden voorgelegd.

Het Ambitiedocument zal in ieder geval antwoord geven op de volgende vragen:

- Waar liggen de specifieke Leidse kansen wat betreft verduurzaming?
- Welke keuzes maken we uit het ‘menu’ van mogelijkheden?
- Hoe gaan we de beschikbare middelen (capaciteit, kennis, geld) efficiënt inzetten?
- Welke rollen speelt de gemeente bij de verschillende acties?
- Op welke schaal (lokaal, regionaal, bovenregionaal) spelen acties zich af?
- Hoe meten we onze prestaties?

In de op het *Ambitiedocument* gebaseerde *Duurzaamheidsagenda 2016-2020* zullen de acties zo concreet mogelijk worden benoemd, gegroepeerd naar thema en voorzien van prioriteitstelling, indicatoren en tijdplanning. Het maken van keuzes impliceert dat ook kan worden voorgesteld om bepaalde acties niet (of nog niet) uit te voeren. Duidelijk zal moeten zijn waar de focus voor de komende jaren komt te liggen en op grond van welke overwegingen deze keuzes zijn gemaakt.

Tevens zal in de agenda worden opgenomen welke vorm het Duurzaamheidsplatform, een concreet voornemen uit het Beleidsakkoord, zal krijgen.

Interactief traject

Het bovengenoemde traject van de ontwikkeling van het *Ambitiedocument* en de *Duurzaamheidsagenda 2016-2020* doorloopt de gemeente samen met tal van actoren in de stad in een interactief proces. In de loop van 2015 zal de opbrengst van dit proces in besluitvorming worden gebracht. Daarbij zal de indeling in kernthema's (zie hoofdstuk 2) als structurend element worden gebruikt.

Dit proces start in februari 2015. Daarbij zal onder meer gebruik worden gemaakt van de uitkomsten van een ‘quick scan’ die in januari is uitgevoerd door het onderzoeksbureau SME Advies aan de hand van enkele vragen die inzicht moeten geven in het ‘startpunt’ van het proces:

- hoe staat Leiden er op dit moment voor als het gaat om duurzaamheid?
- hoe scoort Leiden ten opzichte van andere, vergelijkbare gemeenten?
- waar liggen voor Leiden in de komende periode de kansen en mogelijkheden?

De rapportage van het onderzoek van SME Advies zal op korte termijn ter kennis van de raad worden gebracht.